

# I. Enkele algemene opmerkingen over het fokken van paarden.

(Waarbij ik vaak aan IJslanders denk.)

Een sociologisch onderzoek uit de negentiger jaren geeft aan dat meer dan 80% van eigenaren van het IJslandse paard geen of nauwelijks enige binding heeft met de agrarische wereld. Dit zal tegenwoordig wel niet veel anders zijn. Misschien is dit een factor die verklaart waarom de kennis en de praktijk van de paardenfokkerij in de wereld van de IJslanders niet de jaloezie opwekt van andere rasverenigingen.

## 1. 1. Enkele theoretische achtergronden over de fokkerij.

Het is helaas noodzakelijk te beginnen met enkele theoretische zaken. Ik probeer dit te doen op een manier die voor iedereen begrijpelijk is.

### 1.1. *Het kenmerk van een fokdier.*

Het klinkt wellicht vreemd maar nauwelijks of nooit heb ik een omschrijving gelezen van wat een fokdier is. Het lijkt wel of dit gegeven zo duidelijk is dat het niet nodig is hierover te spreken. Ik ben van mening dat deze vraag cruciaal is.

Naar mijn mening is een fokdier een dier waarvan nakomelingen gekenmerkt worden door een of meerdere duidelijke steeds terugkerende en op elkaar gelijkende eigenschappen. Een goed fokdier benadrukt zijn overerfbare eigenschappen met iedere partner. Ook al zijn de eigenschappen ongewenst dan nog is het een goed fokdier. Je weet immers wat de fokwaarde van zo'n dier is of met andere woorden wat je van dit dier verwachten kan..

Een slecht fokdier heeft een zeer heterogeen gezelschap aan nakomelingen. Met andere woorden de nakomelingen missen iedere uniformiteit.

De hengst kan een goed fokdier zijn maar de merrie eveneens. Voor de fokkerij is de merrie van even groot belang als de hengst.

### 1.2. 1.2. *De achtergrond van een fokdier.* (Een klein moeilijk stukje)

De achtergrond van een goed fokdier zijn de erfelijke eigenschappen. Men noemt de factor die een eigenschap bepaalt een gen. Ieder levend wezen heeft vele honderden erfelijke eigenschappen dus genen. Voor één bepaalde eigenschap zijn de genen dubbel aanwezig en beide spelen een rol bij het zichtbaar maken van de eigenschap. Als ze gelijk zijn noemt men dit *homozygoot*, het levende wezen (een dier of een plant) is dan voor die eigenschap fokzuiver.

Een voorbeeld, de kleur zwart wordt bepaald door het gen Z. Het is dubbel aanwezig het kan dan ZZ zijn of Zz. De kleine z staat in het genenkoppel maar heeft verder geen betekenis voor de zwarte kleur het betekent eigenlijk een gebrek aan een zwart gen.

Bij de voortplanting krijgt de nakomeling één van die twee factoren mee van de vader en een van de moeder.

Een fokzuivere zwarte hengst zwarte hengst ZZ geeft dus altijd een Z aan zijn nakomeling. Als de moeder niet zwart is zz (bijvoorbeeld een voskleur heeft) geeft ze altijd een z. Iedere nakomeling heeft dan de genen Zz. Omdat de Factor Z de factor z overheerst, men noemt dit *dominant* zullen alle nakomelingen een zwarte kleur hebben. Als de twee genen voor een factor niet gelijk zijn noemt men dit *heterozygoot*

Dus als een erfelijke factor homozygoot aanwezig is en deze factor is ook nog dominant (overheersend), dan zal iedere nakomeling eveneens deze eigenschap gaan vertonen. Als de factor niet dubbel aanwezig is zal de mate waarin de eigenschap vererft ook afhangen van de partner.

Als men dus een fokonzuivere zwarte hengst (Zz) paart met een fokonzuivere zwarte merrie (Zz) heeft men onder de nakomelingen de volgende mogelijkheden voor de kleurenfactor ZZ, Zz, Zz, en zz. Dit betekent dus een fokzuivere zwarte nakomeling, twee fokonzuivere zwarte nakomelingen en een nakomeling die niet zwart maar vos is.

Ook als de erfelijke factor ondergeschikt is ( dus z t.o.v. Z ) noemt men dit recessief.

Een familielid heeft de grootste kans op de aanwezigheid van dezelfde erfelijke factoren maar ze behoeven niet altijd zichtbaar te zijn. Men kan in bepaalde bloedlijnen fokken. Dat wil zeggen dat vader en moeder familie van elkaar zijn. Ze hebben bijvoorbeeld een of meerdere dezelfde grootoudersdieren. De hoogste mate van in een bloedlijn fokken is de inteelt, dus als een broer met zus, een vader met dochter of een zoon met moeder gepaard wordt.

Als men in een bepaalde bloedlijn fokt is de kans groter om bepaalde eigenschappen bij vader en moeder aanwezig zijn en ook weer bij de nakomelingen optreden. Dit betekent echt niet, dat ieder dier dat in een bepaalde bloedlijn gefokt is een goed fokdier is want er bestaan ook gevaren om in een bloedlijn te fokken. Alles dat opgaat voor goede eigenschappen gaat immers ook op voor slechte eigenschappen. Een fokker moet dus zeer kritisch zijn op zijn fokdieren en zeer doortastend kunnen besluiten dieren van de fokkerij uit te sluiten. Bij diersoorten waar men zeer sterk kan selecteren wordt bij het fokken de meest intensieve vorm van lijnenteelt toegepast dus de inteelt. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij kippen en verschillende soorten proefdieren. Bij de grote huisdieren zoals runderen, schapen en paarden is inteelt minder gewenst omdat dan veel nakomelingen niet geschikt zijn als fokdier en vaak ook niet als gebruiksdier. Dit maakt het fokken een moeilijke en kostbare aangelegenheid.

Bij de IJslandse paarden is de fokkerij in bepaalde bloedlijnen zeer succesvol. De Svadastadir lijn is als zodanig zeer bekend. In Europa hebben enkele vertegenwoordigers van deze bloedlijn voor veel goede nakomelingen gezorgd. Zo was de beroemde hengst Hordur 59 frá Kolkuossi hiervan het sprekend bewijs. Iedereen kent zijn zonen de hengsten Hrafn 737 frá Kroggólfsstodum, Stigandi 625 frá Kolkuosi, zijn zoon Thor von Sportz en de geweldige zoon van Thor en volledig op Hordur 625 terug gefokte Tyr vom Rappenhoff.

Nog een duidelijk voorbeeld zijn nakomelingen van Sida 2794 frá Saudarkroki. Onder de nakomelingen van deze grandioos verervende merrie treft men tal van uitzonderlijke goede paarden aan zoals, Sörli frá Saudarkroki, Hervar frá Saudarkroki, Nattfari frá Saudarkroki en vele anderen. Vaak treft men Sida op meerdere plaatsen in de afstamming aan.

Welke invloed Otur frá Saudarkroki en zijn beroemde zoon Orri frá Pufu op de fokkerij hebben is nog niet duidelijk.

Het is duidelijk dat in de bloedlijnen fokken niet alleen theorie is, maar het kan ook fantastische resultaten geven. Een fokker die serieus in een bepaalde bloedlijn fokt,

zal altijd op zoek zijn naar de zwakke kanten van de door hem gefokte paarden. Vervolgens zoekt hij partners uit dezelfde bloedlijn die deze zwakke kanten kunnen compenseren en tegelijkertijd toch de specifieke kenmerken van dezelfde bloedlijn duidelijk vertonen. Dit houdt in dat zo'n fokker voortdurend aan het werk is om andere paarden te leren kennen. Hiervoor zal hij andere fokkers bezoeken, wedstrijden en keuringen bijwonen en trachten kennis te vergaren uit literatuur en video-opnamen.

### 1.3. *Kruisingen van bloedlijnen*

Een hengst kan drager zijn van zeer goede eigenschappen van een bepaalde bloedlijn en als het een goed fokdier is zal hij deze ook aan zijn nakomelingen overdragen. Een merrie uit een andere bloedlijn met heel voortreffelijke eigenschappen kan eveneens een goed fokdier zijn doordat zij haar goede eigenschappen aan haar nakomelingen doorgeeft. Als men deze twee dieren met elkaar kruist heeft kans dat de eerste generatie nakomelingen zowel de goede eigenschappen van de vader als die van de moeder vertonen.

Als de eigenschappen van de hengst en die van de merrie elkaar versterken en aanvullen spreken we van een positieve *combinatiegeschiktheid*.

De kruising noemt men dan een hybride. Zowel in de fokkerij van landbouwhuisdieren als in de teelt van planten is dit een zeer veel gebruikte methode om te komen tot in vele opzichten uitstekende nakomelingen en dit gaat op voor dieren en planten. Omdat deze nakomelingen bovendien meer goede eigenschappen hebben dan hun vader of hun moeder zijn ze ook mooier, kwalitatief beter en, productiever. Deze producten zijn wat men in de fokkerij noemt typische eindproducten. De fok- of teeltwaarde van deze uitstekende vertegenwoordigers van hun soort is aanzienlijk geringer dan van hun ouders omdat, doordat ze niet langer fokzuiver zijn, hun excellente eigenschappen heel vaak niet op hun nakomelingen overgaan.

Een dergelijke hybride is dus geen fokdier. Deze kennis heeft ook een betekenis voor paarden. We moeten ons immers goed realiseren dat men van een paard zoals hij zich toont, zowel wat betreft het exterieur als zijn verrichtingen zijn erfelijke mogelijkheden niet kan aflezen. Met andere woorden, de fokwaarde is niet van het uiterlijke af te leiden. Dit betekent dat men andere methoden moet aanwenden om na te gaan of een dier een goed fokdier is.

### 1.4. *Toevalstreffers*

Omdat fokken ook iets heeft van een loterij is het niet uitgesloten dat uit niet verwante ouders, die geen van beiden bijzondere eigenschappen hebben, toch een nakomeling geboren kan worden, die wel belangrijke eigenschappen heeft. Het toeval kan een belangrijke hulp zijn, of deze mooie nakomeling ook een waardevol fokdier is, is nog maar de vraag.

## 2. De voorspelbaarheid van een fokdier.

### 2.1. *De exacte voorspelbaarheid.*

De voorspelbaarheid van de te verwachten erfelijke resultaten zijn afhankelijk van de erfelijke factor. Zo vererft de kleur zeer precies. Bij de kleurvererving spelen dan ook duidelijke bekende factoren een rol en men kan in procenten de mogelijke kleuren van een nakomeling uitrekenen.

Praten we bijvoorbeeld over de tölt en de kwaliteit van de tölt dan wordt het veel ingewikkelder. In wezen wordt de tölt bepaald door drie factoren. De laterale aanleg, Het vermogen om actie in de bewegingen te brengen door het voorbeen hoog te heffen en naar voren te grijpen. En de drang naar voren.

De aanleg voor laterale gangen is erfelijk.

Dit is voorzover bekend een mediaire vererving, hetgeen betekent dat de laterale aanleg van een nakomeling van een zeer lateraal paard en een weinig lateraal paard, er ergens tussen in zit. Dit is dus volkomen anders dan bij een kleurvererving en komt gelukkig niet zo vaak voor.

De actie van het voorbeen zowel het opheffen als het naar voren grijpen wordt bepaald door de ligging van het opperarmbeen, het spaakbeen en de schouder. De drang naar voren is zeer erfelijk bepaald

Vervolgens is een training noodzakelijk is om alles "er uit te halen" en onder de trainers treft men uitstekende ruiters aan die hier in slagen, maar ook ruiters (met eindeloos veel plezier in paarden) die hier weinig van terecht brengen.

We hebben nu nog niet over hulpmiddelen gesproken. Dit is een hoofdstuk apart waar ik niet dieper op inga.

Tenslotte blijkt dan dat diegene die dit alles moet beoordelen ook maar een mens is, met zoals de ervaring leert sympathieën en antipathieën. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een beoordeling wel eens vragen oproept.

Het is duidelijk dat de overerfbaarheid van tölt in tegenstelling tot de overerfbaarheid van kleuren zeer gecompliceerd, duidelijk minder goed voorspelbaar en moeilijk te beoordelen is. Als ik over het nakomelingenonderzoek ga schrijven zal blijken dat er toch mogelijkheden zijn om hier meer over te weten te komen.

Er is een wetenschappelijke code die de mate van overerfbaarheid (erfelijkheidsgraad) uitdrukt in een cijfer en dus ook de voorspelbaarheid. De *erfelijkheidsgraad* wordt uitgedrukt in h<sup>2</sup> en varieert van 0,00 tot 1,00. Het betekent dat een factor met de waarde 0 volstrekt onvoorspelbaar is en een andere factor met de waarde 1,00 voor 100% voorspelbaar. Als een factor op maar heel weinig vererft is de h<sup>2</sup> c.a 0,25, bij een matig goede vererving komt deze factor tot boven de 0,5.

In *IJslandse Paarden*, 2-04-06 erfelijkswaarden van 16 verschillende eigenschappen van IJslandse paarden weergegeven berekend door Arnasson e.a..(2004). Slechts twee hiervan zijn boven de 0.5 . In feite kan men uit deze waarden nauwelijks of geen conclusies trekken.

Het wordt nog meer dubieus als men de eigenschappen van een paard uitdrukt in waarden die al zeer discutabel zijn. Als men deze waarden dan ook nog gaat middelen

voor het samenstellen van de BLUP (hetgeen betekent Best Linear Unbiased Prediction).

komt er concreet getal op tafel een voor mij nietszeggende index. Ach men maakt zoveel mensen gelukkig met een concreet cijfer.

## 2.2. De erfelijke informatie.

Het gebrek aan exacte informatie is een groot bezwaar dat bij het beoordelen van paarden. Met andere woorden, paarden (en hun ouders en nakomelingen) worden door verschillende juryleden, soms ook nog in verschillende landen gekeurd. Als het

liters melk betrof, het aantal gelegde eieren of de geproduceerde hoeveelheid kilo's vlees was het gemakkelijker. In feite zijn de reële mogelijkheden om te voorspellen uit subjectieve juryrapporten aanvechtbaar. Hierdoor ontstaan er nog meer wetenschappelijk gefundeerde bezwaren tegen de gecompliceerde index Blub.

3. Het IJslandse paard geniet een grote populariteit. Het IJslandse paard is de laatste tientallen jaren zeer populair. Dit betekent dat de vraag ernaar steeds groot is geweest maar zo langzamerhand begint er enige verzadiging op te treden.

Op IJsland is de situatie ook niet gemakkelijk. Jaarlijks worden er op IJsland tegen de 8000 veulens geboren. Dit vindt plaats bij serieuze fokkers, die met uitstekend fokmateriaal werken, maar ook "bij mensen die lelijke paarden hebben van slechte kwaliteit, waarmee het gekkenwerk is om te fokken" (zo las ik in Eidfaxi) Niet op de laatste plaats wordt deze groei veroorzaakt door een tweetal factoren. De paarden hebben in het verleden altijd goed opgebracht en het aantal schapen op IJsland is sterk afgenomen. Op de natuurgebieden, waar van oudsher schapen graasden, gaat men paarden houden. Vaak wordt hier kritiekloos vermeerderd. Op IJsland zit nu behoorlijk de klad in de prijs.

Ook de serieuze fokkers laten zich niet onbetuigd. We zien dat het aantal hengsten op de Landsmót stijgen (vooral vier-gangers terwijl het aantal vijf-gangers afneemt). Veel fokkers hopen in het buitenland hun slag te slaan. Dit veel grotere aantal heeft overigens ook een negatieve invloed op de prijs van hengsten. De kwaliteit van de hengsten op de Landsmót zou de laatste twintig jaar duidelijk gestegen zijn, maar ervaren deskundigen op paardengebied vragen zich af of dit ook werkelijk het geval is. Tot voor een twintig jaar werd op de Landsmót vooral met merries gereden om goede hengsten te sparen voor het dekwerk. Men leefde in de veronderstelling dat de inspanningen van wedstrijden een negatieve invloed zou hebben op de vruchtbaarheid.

Inmiddels is de kwaliteit van de ruiters op IJsland buitengewoon vooruit gegaan. Zo'n vijftig jaar geleden was er vrijwel geen IJslandse ruiter die een telgang kon uitrijden en de tölt was een uiterst primitieve handeling. Doordat de hengsten nu om commerciële redenen zo goed getraind worden, is het de vraag of er een verschil in kwaliteit is met veertig jaar geleden. Met name de befaamde fokkerijdeskundige Bjarnason heeft zich steeds afgevraagd of er in feite wel enige vooruitgang in de fokkerij werd geboekt en voor velen is die vraag nog steeds reëel.

Het is duidelijk dat op IJsland de populariteit en de grote vraag naar paarden geleid heeft tot negatieve ontwikkelingen waarover men niet kan juichen. Ik sprak een IJslander met grote interesse in de fokkerij. Hij vertelde mij over zijn ongerustheid over de fokkerij op IJsland, die op een warboel lijkt. Fokkers die het verleden alleen belangstelling hadden voor duidelijke afgegrensde bloedlijnen worden verplicht, willen zij ook commercieel in de running blijven, nakomelingen van belangrijke hengsten in hun bestand te brengen.

Vooraf door het grote aantal dieren dat gefokt wordt, de uitstekende ruiters en natuurlijk de nog altijd goede fokkers valt dit naar buiten niet er op. Overigens worden er tegenwoordig buiten IJsland even goede paarden gefokt als in het moederland.

Er is in Duitsland een betrekkelijk klein aantal serieuze fokkers dat fantastische paarden fokt, zeer vaak in bepaalde bloedlijnen. Maar veel nafok in Duitsland heeft met bewust fokken weinig te maken en wordt vooral geïnspireerd door de hengst in de buurt, een goede prestatie van een hengst, voortreffelijke reclame, *Image Bildung*, een bijzondere kleur en tal van andere legitieme minder serieuze redenen om te dekken. Met andere woorden, ook in Duitsland wordt op grote schaal vermeerderd.

Het valt op dat bij alle discussies in Duitsland zo weinig de kern geraakt wordt en zoals in Nederland vooral gesproken wordt over de keuringen.

Ook in Nederland heeft het merendeel van de dekkingen evenals in Duitsland geen werkelijk belangrijke foktechnische achtergrond. Het blijft meestal bij vermeerderen.

Samenvattend kan gesteld worden dat het IJslandse paard op de wereld bijzonder populair is en dat deze populariteit weliswaar in mindere mate maar nog steeds toeneemt. Dat men om deze reden veel veulens fokt ligt voor de hand. De drang om heel veel aandacht aan kwaliteit te besteden is minimaal. Dezelfde situatie is zeer bekend van vrij veel rassen bij honden maar ook bij enkele paardenrassen waar een dergelijke situatie bepaalde rassen veel kwaad heeft gedaan.

#### 4. De pluriformiteit van het IJslandse paard.

Het IJslandse paard is bekend om zijn robuustheid. Zijn grote lichaamskracht en de bouw van botten en gewrichten maakt het dier geschikt als rijpaard voor volwassenen. Het dier heeft bovendien een zeer groot uithoudingsvermogen en grote hardheid. Vrijwel alle IJslanders "hadden" een goed karakter. Tenslotte gaat het dier naast de diagonale gangen draf en galop ook in de laterale gangen stap, tölt en soms in telgang .

Al deze eigenschappen zijn tot stand gekomen in een land waar het paard een werkpaard was, de natuur hard en het dier in de winter met karig voedsel genoeg moest nemen. Veel paarden zijn in de natuur omgekomen, maar de sterksten bleven in leven. Het dier werd tevens gebruikt als voedsel voor de mens, de beste paarden werden niet voor dit doel aangewend. Kortom ieder dier dat te zwak was of om een andere reden niet goed beviel werd als het ware uitgeselecteerd. Dit ging jarenlang door, en hieruit ontstond het harde IJslandse paard.

Van oorsprong hebben warm- en koudbloedpony's bijgedragen aan de totstandkoming van het ras. Dit betekent dat het ras ruim gesorteerd is in zijn genen. Met andere woorden er zitten veel mogelijkheden in dit ras. Dit blijkt met name al uit het feit dat de IJslander niet uniform is exterieur. Er valt dus veel mee te knutselen.

Samenvattend moeten we er van uitgaan dat :

het IJslands paardenras in oorsprong niet uniform in exterieur en verrichtingen is. Deze eigenschap maakt dat dit dier voor veel doeleinden is aan te wenden.

Maar de mens neemt geen genoeg meer met het vrijwel altijd robuuste dier. Hij wil meer. De laatste tientallen jaren wordt dit paard verfraaid. Het dier moet groter en slanker worden, meer oprichting hebben, de hals moet langer worden, de ogen groter en de benen rechter kortom het paard moet er eleganter uitzien. Het moet tevens veel sportiever worden dus meer actie en meer drang naar voren. Vooral op IJsland leeft dit idee sterk en IJslanders met een stokmaat van boven de 1,50 meter zijn al gesignaleerd. Men wil nu wel eens "een moderne IJslander". Het woord

modern bij een IJslander is natuurlijk nonsens. Men heeft het type dat nu zo gewenst is altijd al op IJsland aangetroffen. Ze worden alleen nu vaker gezien omdat men op een dergelijk paard is gaan selecteren.

Of dit verstandig is een andere kwestie. Het staat vrijwel vast dat de selectie op grote elegante paarden een negatieve invloed kan hebben op het dier. Men zou het kunnen vergelijken met het vergroten van een kinderfietsje. Door alleen de stangen te verlengen wordt het kinderfietsje geen fiets voor volwassenen, in feite gaat de toenemende hoogte en verfraaiing gepaard met afname in sterkte. Met veel eigenschappen van het robuuste paard wordt geen rekening gehouden. Wat heeft deze ontwikkeling voor invloed op de gewrichten van het paard? De brede goed ontwikkelde gewrichten zijn zo bepalend voor zijn sterkte. Hoe staat het met de aanpassing aan guur weer? De structuur van de lange pijpbeenderen en de als het ware dubbele beharing maakten het dier bestand tegen de koude temperaturen in de winter. Een opmerking bij de keuringen dat de dieren minder goed geproportioneerd zijn wordt veel gehoord. De borstkas zou te laag zijn of de benen te kort. Dat hierdoor zeer ruime ademhalingsmogelijkheden bestaan waardoor het dier zo'n groot uithoudingsvermogen heeft, typisch voor de IJslander, wordt dan maar even over het hoofd gezien. Anderen vinden het paard te lang, hoeveel juryleden zouden het aantal lendenwervels van een IJslander kennen en dat van andere typen paarden.

Veel van deze zaken zijn bij de houders van IJslanders en helaas ook bij juryleden onbekend. Maar deze specifieke anatomische eigenaardigheden maken dit paard juist tot het paard zoals het na duizend jaar natuurlijk fokken ontstond. Er vallen nog meer ernstige zaken op. Op IJsland was een dier met een moeilijk karakter alleen maar geschikt voor de slacht of voor de export. In Europa wordt het zonder aarzelen gebruikt als fokdier. Een minder sterk dier zou de winter niet doorkomen maar met behulp van onze dierenartsen en uiterst goede verzorging blijft het dier overeind. Kortom, vrijwel alle selectie door de mens of de natuur blijft nu achterwege. En ook met de zwakke paarden wordt gefokt.

## 5. De serieuze fokkerij

### 5.1. Het systeem.

In de commerciële veehouderij onderscheidt men fokbedrijven, vermeerderingsbedrijven en eindbedrijven. Men treft dit type bedrijven zeer duidelijk aan in de varkens- en pluimveehouderij. Ook in de rundveehouderij gaat het deze kant op.

Op fokbedrijven worden zuivere lijnen geproduceerd, waarvan men heeft nagegaan dat de kruisingsproducten hoogwaardige eigenschappen hebben.

Een vermeerderingsbedrijf koopt vrouwelijke dieren uit zuivere bloedlijnen en plaatst mannelijke dieren bij uit eveneens zuivere bloedlijnen, waarvan op het fokbedrijf reeds is vastgesteld dat de nakomelingen hiervan uitstekende hybriden zijn.

Deze hybriden gaan naar de eindbedrijven en worden bijvoorbeeld vleesvarkens of legkippen.

Bij het paard wordt deze serieuze en wetenschappelijk verantwoorde wijze van fokken nauwelijks of niet toegepast. In feite worden de meeste veulens geboren bij vermeeders, die er geen enkele moeite mee hebben zich fokkers te noemen.

Het fokken van paarden is niet gemakkelijk.

De belangrijkste oorzaken zijn: het aantal nakomelingen is niet groot en het dier is relatief prijzig hetgeen het selecteren niet gemakkelijk maakt. Toch is ook fokken op bescheiden schaal mogelijk. Ik zal op de mogelijkheden hiervan nader ingaan in een artikel *Het fokken in de praktijk*, dat t.z.t. in deze website gepubliceerd wordt.

Als men wil fokken is op de eerste plaats een fokdoel de eerste noodzaak.

## 5.2. Het fokdoel.

Het IJslands paard is van oudsher voor vele doeleinden gebruikt. Het was een transportdier en torste mensen en materialen op zijn rug, het stond voor de kar maar de wegen op IJsland werkten voor dit doel niet hard mee, het is altijd een slachtdier geweest, ook aan vreemdsoortige mythische gebruiken is hij blootgesteld.

Nu vanaf het midden van de vorige eeuw is het IJslands paard in vele landen een recreatiedier geworden onder de ruiter en voor de kar. Voor de liefhebbers is het een wedstrijddier geworden.

Het fokdoel kan op heel verschillende wijze worden nagestreefd. Een historisch voorbeeld is het volgende

Tot aan de tweede wereldoorlog werden er in de legers paarden gebruikt om kanonnen en andere lasten te vervoeren. De regeringen in Europa namen in tijd van oorlog de paarden in beslag en ieder paard werd legerpaard. Om verzekerd te zijn van een goede kwaliteit trekpaarden, bepaalde de overheid welke hengsten als dekhengst gebruikt mochten worden. Het fokdoel was zeer simpel grote sterke paarden met een goed karakter. Een hengst mocht slecht voor de algemene dekdienst gehouden worden als hij hieraan voldeed. Slechts de hengsten die volgens de overheid hieraan voldeden werden toegelaten tot de algemene dekdienst. Van het zelfstandig fokken van paarden door de gewone man was geen sprake. Slechts vorsten en hoge adellijke personen werd iets meer vrijheid gegund.

Vrijwel iedere streek in ieder land had een eigen type paard. Aan een paard in de bergen werden door de overheid andere eisen gesteld dan aan de paarden in het moerassige vlakke laagland.

Toen het gemotoriseerd vervoer ontstond, het leger minder paarden nodig had en de welstand toenam, ging ook de gewone man paarden houden. De bestaande rassen verspreidden zich over geheel Europa. En werden vanaf die tijd meer aangewend door specifieke liefhebbers. En zo ontstonden de snelle draver, het degelijke tuigpaard, de elegante Hackney de knuffel Falabella, en het hobbypaard voor velen de Shetlander.

De trage bemoeizuchtige Overheid heeft zich overigens nog lang met het toelaten van hengsten bezig gehouden terwijl het legerpaard allang uit het vizier verdwenen was.

Inmiddels zijn ook de rasverenigingen ontstaan die vaak over de grenzen samenwerkten. Een hiervan is het Nederlands Stamboek voor IJslandse Paarden (het N.S.I.J.P.) dat internationaal in de FEIF met collega stamboeken samenwerkt.

Het N.S.IJ.P. houdt zich bezig met de registratie van de raszuivere IJslandse paarden. Het heeft de bedoeling het gebruik te bevorderen en voert keuringen uit om de specifieke kenmerken van dit paardenras in stand te houden.

#### 6. De fokkerij in Nederland.

In Nederland zijn geen grote fokbedrijven van IJslandse paarden. Enkele liefhebbers fokken goed maar op kleine schaal.

Het N.S. IJ.P. (wellicht beïnvloedt door de FEIF) heeft zich echter opgeworpen als fokker en heeft voor een duidelijk fokdoel gekozen. Het doel is *het elegante sportieve wedstrijdpaard*. Dit paard onderscheidt zich van de klassieke IJslander door een hogere stokmaat, een elegante bouw, zeer veel drang naar voren, veel temperament en een uitgesproken actie in de bewegingen. Het N.S.IJ.P. gebruikt de toelating van hengsten om haar doel te bereiken. Zij doet dit door bij de hengstenkeuringen een duidelijke voorkeur uit te spreken voor hengsten die aan deze specifieke eigenschappen vertonen. De hengstenkeuring wordt hierdoor zelfs meer en meer wedstrijd van elkaar concurrerende sportpaarden onder professionele topruiters. Men aarzelt zelfs niet om eigenschappen van de ouders direct te betrekken bij de beoordeling van een fokpaard. Dat men nauwelijks kan oordelen over de fokwaarde van deze paarden die meestal hybriden zijn, wordt volledig over het hoofd gezien. Ach de geschiedenis herhaalt zich en het bestuur van het N.S.IJ.P. lijkt verdacht veel op de overheid en haar legerpaarden..

Helaas staat een ding vast en dit is dat het temperament en de drang naar voren een hoge erfelijkheidsgraad (h<sup>2</sup>) hebben en deze eigenschap zullen de goedgekeurde hengsten in hoge mate vererven waardoor dit deel van het fokdoel zeker wordt bereikt. De praktijk leert nu al dat ik geen sprookjes vertel.

Dit lijkt mooi maar onder de sportpaarden zijn er tallozen die problematisch zijn voor recreërende volwassen ruiters en kinderen. Zij echter vormen nog steeds de grootste groep van eigenaren en berijders van IJslandse paarden. Er hebben zich al grote drama's afgespeeld. Zodra het goed doordringt tot potentiële liefhebbers van het IJslandse paard dat zeer veel jonge dieren niet meer geschikt zijn voor een matige tot doorsnee ruiter is de kans groot dat men de IJslander links zal laten liggen als recreatiepaard.

*Wat is de betekenis van deze ontwikkeling. Als deze zich voortzet wordt het IJslandse paard een ander paard dan de IJslander die men als recreatiepaard steeds op het oog had. Het wordt een typisch specifiek wedstrijdpaard met een beperkt specialisme, maar voor de liefhebber uiterst interessant. Dit betekent dat de paardenliefhebber voor een recreatiepaard met de duidelijke eigenschappen zoals het IJslandse paard dat van oorsprong had, een ander ras moet gaan zoeken, er zijn aantrekkelijke alternatieven.*

Maar er zijn ook andere mogelijkheden.

Het meest ideale zou zijn om de bestaande hengstenkeuring af te schaffen. In de plaats hiervan zouden hengsten gecontroleerd moeten worden op erfelijke gebreken. Zonder deze keuring kunnen geen nakomelingen van de hengst worden ingeschreven. Hiernaast kan de nadruk gelegd worden op een

nakomelingenkeuring. De jonge nakomelingen zullen jonge sportpaarden kunnen zijn maar ook de jonge robuuste paarden met hun talloze mogelijkheden. Predikaten moeten dan de waarde als waardevolle vererver aantonen.

Men zou ook een tweede fokvereniging kunnen oprichten waarbij alle aspecten van de oorspronkelijke IJslander weer aan hun trekken komen. Hier moet men dan spoedig mee beginnen want nu zijn er nog tal van IJslanders die hier in passen.

Het N.S.I.J.P. zou ook een meersporenbeleid kunnen gaan voeren en zelf meerdere typen erkennen.

Ieder van deze mogelijkheden zal wellicht met problemen met de FEIF gepaard gaan. Ach en wat dan nog als we onze geliefde IJslander hiermee kunnen houden. Als we zelfs neen durven zeggen tegen de Europese Gemeenschap is een neen zeggen tegen de F.E.I.F toch duidelijk een minder belangrijke aangelegenheid.

*Het staat vrijwel vast dat als op de ingeslagen weg wordt doorgedaan, de robuuste IJslander, zoals deze al vele eeuwen bestaat, een zeldzame verschijning zal worden en dit misschien in een kortere tijd dan wij verwachten.*

Ad Voeten.